

Бойчук Н. В.,

кандидат педагогічних наук,

доцент, завідувач кафедри практики англійської мови

Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПОЛІПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ІНТЕРНЕТ-ДИСКУРСУ

Анотація. У статті проаналізовано використання різних наукових напрямів у процесі дослідження інтернет-дискурсу. Застосування поліпарадигмального підходу сприятиме ґрунтовному вивченню суті інтернет-комунікації, зокрема дослідженню особливостей інтернет-дискурсу.

Ключові слова: інтернет-дискурс, інтернет-комунікація, поліпарадигмальний підхід, мовна парадигма.

Постановка проблеми. Упродовж останніх десятиліть до вивчення мовних парадигм застосовується функціональний підхід. Наукові дослідження здійснюються у ракурсі вивчення парадигм мовних підсистем і особливостей їх функціонування. За А. Карлінським лінгвістична парадигма – це сукупність ідей та теорій, висунутих різними дослідниками у різний час, які присвячені загальній проблемі теорії мови і трактуються як взірці вирішення дослідницьких завдань. Сукупність усіх дослідницьких парадигм визначає специфіку лінгвістичних досліджень [9, с. 109].

У контексті лінгвокультурологічних досліджень мова виступає як могутній інструмент, що формує людську спільноту в етнос через зберігання і передавання культури, а саме: набору способів соціальної практики, які вироблені людьми для соціально значущих практичних та інтелектуальних дій і зберігаються в соціальній пам'яті колективу. На нашу думку, не варто недооцінювати значення антропологічної парадигми лінгвістичного знання, оскільки як наслідок орієнтованості на людину сучасних об'єктів наукового вивчення розвиваються не лише когнітивна лінгвістика, а й лінгвокультурологія, лінгвоконцептологія, прагмалінгвістика, теорія комунікативних актів, дискурсологія, медіа-лінгвістика, політична лінгвістика тощо.

На сучасному етапі розвитку лінгвістики учені приходять до висновку, що дослідження лексики повинно здійснюватися в контексті поліпарадигмальності концепцій мови, у першу чергу, лінгвокультурологічної, лінгвокогнітивної і когнітивно-функціональної, у яких відображається об'ємне уявлення про мову. **Актуальність** поставленої проблеми зумовлена недостатньою кількістю праць, присвячених поліпарадигмальному підходу в сучасній лінгвістиці. Таким чином, **мета** даної статті полягає в аналізі можливості застосування поліпарадигмального підходу до вивчення певних мовних явищ та характеристик особливостей інтернет-комунікації в межах когнітивної, лінгвістичної та функціональної парадигм наукових знань.

Аналіз останніх досліджень. Підґрунтям для проведення поліпарадигмальних досліджень стали праці із

загального й зіставного мовознавства Н. Арутюнової, Ю. Апресяна, В. Гака, С. Єрмоленка, М. Кочергана, В. Скалічки, О. Тараненка, С. Терехової, К. Buhler, J. Lyons, W. Weinreich та інших.

Хоча в Україні існує певна кількість публікацій, присвячених інтернет-дискурсу, серед яких дослідження Л. Компанцевої, присвячені інтернет-комунікації у лінгвокультурологічному та когнітивно-прагматичному аспектах, та праці О. Горошко, що стосуються гендерних досліджень, проте багато аспектів комп'ютерного спілкування ще потребують детального висвітлення.

Виклад основного матеріалу. Науковці по-різному кваліфікують досліджувані мовні парадигми та їхню кількість і якість. В. Постовалова виокремлює три основні парадигми дослідження мови, а саме: 1) іманентно-семіологічну; 2) антропологічну, трактування мовних проблем через призму особливостей людини, котра за своєю природою володіє когнітивно-комунікативною системою, яка визначає усі види її активності; 3) теоантропокосмічну (трансцендентальну), за якої мова розглядається у такому понятійному контексті, як Бог, людина та світ [14, с. 28]. Ю. Караулов та його послідовники розрізняють історичну, психологічну, системно-структурну і соціальну парадигми [8]. На думку О. Кубрякової, останні два століття в історії мовознавства можна охарактеризувати зміною порівняльно-історичної парадигми структуральною, а згодом – генеративною [10, с. 167-171].

Ученими було з'ясовано, що шляхом комплексного, багатоаспектного аналізу мовної підсистеми в межах функціонально-семантичного дослідження можна проаналізувати поліпарадигмальність у мові. З метою уникнення термінологічної неоднозначності, наукової неточності і помилкового розуміння терміну парадигма в онтології і гносеології на рівні похідних прикметників користуємося в першому випадку терміном парадигматичний, тобто, такий, що властивий парадигмі або репрезентує парадигматичні відношення в мові, а в другому – парадигмальний і поліпарадигмальний, тобто, такий, що характеризує властивість мовної системи і структури складатися з багатьох парадигм [15, с. 78].

Спільним для цих поглядів є поєднання формального опису із функціональним аналізом, проте кожен з них – це специфічна модель опису й аналізу мовного матеріалу [12, с. 7-10]. Мова за поліпарадигмального вивчення розуміється як динамічна, історично укладена семіотична система, яка виконує згодом менше комунікативну, інформативну й пізнавальну функції. Вивчення цієї системи потребує залучення екстралінгвістичних знань через мовленнєву діяльність людини сприяє формуванню

національної специфіки мовної особистості. «За такого визначення мови у нього включено всі попередні його розуміння – від представників порівняльно-історичного мовознавства до структуралістів, психолінгвістів, когнітивістів тощо» [7, с. 9].

Сучасна система англійської мови, подібно до інших розвинутих мов, є неоднорідним явищем, оскільки в ній можна виділити різні підсистеми: професійну, молодіжну, дитячу, діалектну тощо, які мають спільні та відмінні риси із загальнонародською системою певного народу. Найяскравіше вони проявляються на лексико-семантичному рівні мови.

Інтернет на сьогодні є одним із основних джерел інформації. Дослідниця І. Ільїна вважає, що обґрунтування гіпертекстових досліджень в гуманітарних науках належить постмодерністському напрямку філософської думки. В його основу покладено принцип деконструкції, мову несвідомого, шизоаналіз, концепцію різоми та концепцію «відкритого» тексту [6].

В англійській науковій парадигмі для визначення електронної мови використовуються різні терміни: e-language, netlingo, e-talk, geekspeak, netspeak, weblish, а комунікативний простір її функціонування називають комп'ютерно-опосередкованою комунікацією СМС (Computer Mediated Communication) [4]. На основі проведеного дослідження можна виокремити певні труднощі у процесі лінгвістичного дослідження інтернет-дискурсу. Однією з них є проблема термінології мови Інтернету. У деяких дослідженнях використовується поняття «гіпертекст» як модель організації електронного тексту, що характеризується специфічною структурованістю і розгалуженою системою внутрішньотекстових і міжтекстових переходів, припускає можливість читачької інтерактивної дії, що впливає на послідовність відтворення композиційних одиниць [5, с. 8]. Інші вчені вживають термін «інтернет-дискурс», а Л. Компанцева надає перевагу поняттю «інтернет-комунікації» як особливому середовищу, місцю реалізації мови, яке ніколи раніше не існувало, але дало змогу ґрунтовно вивчати комунікативний потенціал мови, тенденції її функціонування у специфічному лінгвокультурологічному середовищі [10, с. 4]. Зарубіжні дослідники використовують термін «комп'ютерно-опосередкована комунікація» або «комп'ютерно-опосередкований дискурс». Також неоднозначним є ставлення до статусу мови Інтернету, яка іноді трактується як форма писемного мовлення, оскільки вона реально існує як «текст, представлений на екрані комп'ютерного монітора», а іноді – як усне мовлення, тому що речення складаються з коротких повідомлень. Ці повідомлення є нескладними та часто семантично непов'язаними, з низькою послідовністю комунікативної взаємодії; діалоги є нетривалими та короткими [17, с. 23-25]. До того ж самі користувачі схильні розглядати свій текстовий обмін як «розмови», використовуючи переважно дієслова «говорять» і «чув», а не дієслова «написали» чи «читали», щоб описати власну діяльність. Цей лінгвістичний огляд свідчить про те, що користувачі відчують комп'ютерно-опосередковану комунікацію як розмову, незважаючи на те, що вона відбувається письмовими засобами» [17, с. 35]. Також існує також точка зору, що мова Інтернету є поєднанням усного і писемного мовлення, адже в електронному вигляді є проблема з визна-

ченням текстів як письмових або розмовних. Веб-вузол – специфічний свого роду електронний текст, який технологічно і культурно стосується деяких аспектів записаної комунікації, але веб-вузли також мають справу з розмовною взаємодією і з іншими формами електронного тексту [16, с. 1]. Така позиція справедливо враховує особливості різних жанрів Інтернету, що є більш схожими на усне мовлення (чат, скайп) чи писемне мовлення (сайт, блог, електронна пошта, електронні словники та енциклопедії).

Також існують певні жанри інтернет-комунікації як інтернет-спільноти, коментарі, ігри тощо, які складно віднести до того чи іншого виду мовлення. Тому в лінгвістиці існує також окрема позиція, що розглядає мову Інтернету як специфічну проміжну форму мовлення. «Мова Інтернету може бути віднесена до нового різновиду мови, що посідає значуще місце в житті соціуму разом з такими великими підсистемами, як, наприклад, мова художньої літератури, розмовна мова тощо» [10, с. 14]. Варто зазначити, що динамічність та варіативність мовних норм Інтернету ускладнюють визначення статусу мови.

Т. Виноградова вказує на певні особливості інтернет-дискурсу [2, с. 63-67]. Першою є анонімність співрозмовника. Хоча іноді можна отримати певні анкетні відомості і навіть фотографію співрозмовника, вони не є достатніми для адекватного сприйняття особистості. Окрім цього, дуже часто спостерігається подання неправдивої інформації, наслідком якої є використання ненормативної лексики, образ тощо, оскільки ризик викриття і осуду зводиться до мінімуму. Відсутність невербальної інформації у процесі інтернет-комунікації впливає на протікання процесів міжособистісного сприйняття. Користувач може добровільно ініціювати спілкування і за бажанням у будь-який момент його завершити. Нестача емоційного компонента спілкування, що супроводжується стійким прагненням до емоційного наповнення тексту за допомогою спеціальних значків на позначення емоцій або опису емоцій словами. Користувачі Інтернету практично повністю позбавлені допоміжних екстралінгвістичних засобів, серед яких: тембр голосу, жести, міміка. Цей емоційний дефіцит компенсується введенням у віртуальний дискурс сурогатних емоційних реакцій – «смайликів». Окрім «смайликів», з метою привернення уваги співрозмовника використовується написання фрази чи слова великими літерами, які іноді трактуються як підвищення голосу. Недостатність передачі в Інтернеті кольору, звуку тощо замінюється знаковими аналогами – знаками оклику, засобами інших мовних жанрів. При описі матеріалів дослідження теж можуть виникати певні труднощі, оскільки електронний текст, який зберігається на серверах мережі, може бути видозміненим з метою оновлення інформації, і тоді посилання на даний текст стає неактивним.

Висновки. У сучасних дослідженнях найчастіше застосовуються такі підходи до вивчення інтернет-дискурсу: когнітивний (Л. Компанцева, П. Сергієнко), семіотичний (І. Ільїна), поліпарадигмальний (Л. Компанцева), психолінгвістичний (І. Ільїна) [6, с. 10]. Відсутність конкретних методик дослідження, нерозповсюдженість специфічних методів і прийомів змушує вчених адаптувати традиційні лінгвістичні методи до цілей своєї роботи, проте такі адаптації іноді не враховують особливості мови Інтернету.

Отже, інтернет-дискурс на сьогодні залишається одним з найперспективніших предметів вивчення, тому кількість публікацій з цієї теми невпинно зростає в Україні і світі, а тенденції досліджень стають все більш виразними. На нашу думку, перспективними напрямками вивчення мови Інтернету є особливості функціонування та інтерпретації мови Інтернету; вплив мови Інтернету на літературну англійську мову; лінгвістичний аналіз інтернет-лексики; вивчення ролі лінгвістичних та екстралінгвістичних елементів мови Інтернету у процесі комунікації тощо.

Література:

- Березин Ф. М. О парадигмах в истории языкознания XX в. / Ф. М. Березин // Лингвистические исследования в конце XX века. – М., 2000. – С. 8-15.
- Виноградова Т. Специфика общения в Интернете. // Русская и сопоставительная филология: Лингвокультурологический аспект. – Казань, 2004. – С. 63-67.
- Гамкрелидзе Т. Об одной лингвистической парадигме / Т. Гамкрелидзе // Вопросы языкознания. – 2005. – № 2. – С. 3-5.
- Горошко Е. И. Лингвистика Интернета: формирование дисциплинарной парадигмы [Электронный ресурс]. – Режим доступ: <http://www.textology.ru/article.aspx?ald=76>.
- Дедова О. В. Лингвосомиотический анализ электронного гипертекста: (на материале русскоязычного Интернета): дис. на соискание уч. степени доктора филологических наук: спец. 10.02.01 «Русский язык», 10.02.19 «Теория языка» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.disscat.com>.
- Ильина И. А. Проблемы изучения и восприятия гипертекста в мультимедийной среде Интернет: автореф. на соискание уч. степени кандидата филологических наук: спец. 10.01.10 «Журналистика» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.ipk.ru.
- Капитонова Ю. В., Летичевский А. А. Парадигмы и идеи академика В. М. Глушкова / Капитонова Ю. В., Летичевский А. А. – К., 2003. – 453 с.
- Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 263 с.
- Карлинский А. Е. Методология и парадигмы современной лингвистики. – Алматы, 2009. – 353 с.
- Компанцева Л. Ф. Интернет-коммуникация: когнитивно-прагматичний та лінгвокультурологічний аспекти: автореф. на здобуття наук. ступеня доктора філологічних наук: спец. 10.02.02 «Російська мова» / Л. Ф. Компанцева. – Київ, 2007. – 23 с.
- Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX в. (опыт парадигмального анализа) // Язык и наука конца XX в. – М., 1995. – С. 144-238.
- Кубрякова Е. С. Языковое сознание и языковая картина мира / Е. С. Кубрякова // Филология и культура: материалы международной конференции. – Ч. 1. – Тамбов, 1999. – С. 6-13.
- Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: [учебное пособие] / В. А. Маслова. – 3-е изд., перераб. и доп. – Минск, 2008. – 271 с.
- Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека / В. И. Постовалова // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М.: Наука, 1999. – С. 8-70.
- Терехова С. І. Референція в системі орієнтаційних репрезентацій української, російської та англійської мов (поліпарадигмальне дослідження): автореф. дис. доктора філол. наук: 10.02.17 / С. І. Терехова. – Київ, 2012. – 24 с.
- Boardman M. The Language of Websites / M. Boardman. – New York: Routledge, 2004. – 102 p.
- Herring S. Computer-Mediated Conversation: Introduction and Overview / S. Herring // Language@Internet . – 2010. – Volume 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.languageatinternet.de/articles/2010/2801/index.htm>.

Бойчук Н. В. Полипарадигмальный подход к изучению интернет-дискурса

Аннотация. В статье проанализировано использование разных научных направлений в процессе исследования интернет-дискурса. Использование полипарадигмального подхода будет способствовать более глубокому проникновению в сущность интернет-коммуникации, в частности особенностей интернет-дискурса.

Ключевые слова: интернет-дискурс, интернет-коммуникация, полипарадигмальный подход, языковая парадигма.

Boichuk N. A multi-paradigmatic approach to the internet discourse study

Summary. Possibilities of different scientific linguistic schools in the study of the internet discourse have been analyzed. A multi-paradigmatic approach to the study of the internet discourse will promote a more detailed understanding of its essence as well as the peculiarities of the computer mediated communication.

Key words: internet-discourse, internet-communication, poly-paradigmatic approach, language paradigm.